

ШКОЛЬНАЯ АДЗНАКА:

Вучоба за ўзнагароду?

«ЗВЯЗДА»: *Сёння ўвогуле без адзнак у беларускай школе навучаюцца толькі вучні першых і другіх класаў. Праўда, адзнакі многія настаўнікі ўсё роўна замяняюць на зорачкі, сонейкі, флажкі і гэтак далей, каб зафіксаваць наперад рух у вучобе сваіх вучняў. Кажуць, што без выстаўлення адзнакі ў дзённіку цяжка растлумачыць бацькам, на якім узроўні развіцця знаходзіцца іх дзіця. Вось і атрымліваецца, што ў аднаго дзіцяці шмат зорчак, а ў другога іх увогуле няма. Прычым гэта дзіця разумее, што ніколі не дагоніць сваіх больш паспяховых аднакласнікаў, і цікаваць да вучобы ў яго знікае. Як вы лічыце, ці магчыма адмовіцца ад мадэлі канкурэнтных адносін у школе?*

Міхаіл КУДЗЕЙКА:

— Пакуль у школе дзейнічае рэйтынгавая сістэма, ад канкурэнцыі нам не пазбавіцца. Нельга скідаваць з рахункаў і стэрэатыпы, якія склаліся ў дзяцей і дарослых у дачыненні да школы. Давайце прызнаемся: мы не ўяўляем сабе школу без адзнак. Вучыцца — азначае для нас атрымліваць адзнакі. Ацаніць працу вучня — значыць, абавязкова паставіць яму адзнаку. Каб пакараць ці падтрымаць дзіця — выстаўляецца адзнака ў дзённік і журнал. Бацькі пытаюцца ў дзяцей аб тым, што яны атрымалі ў школе. А ў гутарках з сябрамі ці калегамі цікавяцца, як вучацца іх дзеці...

Алена РАДЗЕВІЧ:

— Адзнака ператварылася ў нашым грамадстве ў сімвал паспяховасці, як новая мадэль машыны, дарагі гадзіннік ці адзенне вядомага брэнда. Добрымі адзнакамі дзяцей можна пахваліцца перад знаёмымі і суседзямі, як, напрыклад, новай мадэллю смартфона. Што маюць на ўвазе дарослыя, калі пытаюцца ў дзіцяці, як ты вучышся? Натуральна, якія адзнакі атрымліваеш? Нікога, насамрэч, не хвалюць веды вучня. Галоўнае — мець добрыя адзнакі. І гэтыя чаканні перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Дзеці прывычваюцца працаваць за ўзнагароду — адзнаку, пахвалу, значок выдатніка...

Ужо ў пачатковай школе пачынаецца падзел вучняў на паспяховых і неспаспяховых, такім чынам у дзіцячым калектыве ўзнікае канкурэнцыя. А ў любой спаборніцкай сітуацыі ёсць пераможцы, так і аўтсайдары. Тым дзецям, хто адстае ў вучобе, даводзіцца не салодка, асабліва, калі яны зноў і зноў атрымліваюць дрэнныя адзнакі. Такі вучань можа назаўжды страціць веру ў сябе. Менавіта таму ў многіх краінах свету ў пачатковай школе адзнак увогуле не выстаўляюць (у тым ліку і ўмоўных значкоў, якія насамрэч выконваюць тую ж мэту, што і адзнакі), замяняючы ацэнкі ванне ў балах актыўнай ацэнкі.

Святлана ЛОКІС:

— Я цудоўна памятаю, што калі ў першым і другім класах толькі ўводзілася безадзнакавае навучанне, рэакцыя з боку настаўнікаў была вельмі негатывная. Адзнака настолькі важны для нашай школы атрыбут, што адмовіцца ад яе педагогі былі на той момант не гатовыя. Прайшоў час, але педагогічная грамадскасць па-ранейшаму «бурліць»: ёсць настаўнікі, упэўненыя, што без адзнак школа існаваць не можа, і яны выступаюць за іх вяртанне, але шмат настаўнікаў перакананыя, што адзнак, асабліва ў пачатковай школе, увогуле не павінна быць. Я адношуся да апошняй катэгорыі.

11 гадоў

«ШКОЛЬНАГА ЗНЯВОЛЕННЯ»

«ЗВЯЗДА»: *І ўсё ж такі хто, на вашу думку, у школе галоўная фігура: вучань з яго патрэбамі ці настаўнік, у руках якога маецца ўвесь арсенал для пакарання? Не сакрэт, што «дзясятка» ці «дзявятка», атрыманыя ў аднаго настаўніка, могуць быць нераўназначным «дзявяткам» і «дзясяткам», атрыманым у іншага настаўніка. А некаторыя настаўнікі прынцыпова не выстаўляюць «дзясяткаў». Наколькі ўвогуле адзнака можа быць аб'ектыўнай?*

Міхаіл КУДЗЕЙКА:

— На сённяшні дзень, галоўным застаецца настаўнік са сваім арсеналам «каральных» інструментаў. Адзнака — адзін з іх. Часта гэты інструмент выкарыстоўваецца суб'ектыўна, эмацыйна і безрэфлексіўна. Для настаўніка адзнака — вельмі зручная: яна заўсёды пад рукой, мае цану ў вачах бацькоў, уплывае на сярэдні бал атэстата, а значыць, можа выкарыстоўвацца як рычаг для ўзмацнення ўздзеяння на вучня, яго паводзіны і паспяховасць. Для педагога яна зручная яшчэ і тым, што не патрабуе рэфлексіі, зваротнай сувязі (з вуч-

Міхаіла ЗАПРУДСКІ.

Алена РАДЗЕВІЧ.

Алена ПАЛЕЙКА.

Тамара МАЦКЕВІЧ.

нямі, бацькамі), дадатковай працы. Усе праблемы лёгка перакладаюцца на плечы вучняў: не вывучыў, не зразумеў, не паспеў — сам вінаваты, іншы раз рабі лепш, паспявай, задавай настаўніку пытанні. Галоўнае ў сюжэтна-ролевай гульні пад назвай «Школа» ўсім развесіць ярлыкі — «выдатнік», «харашыст», «гультай», «дурань» — і зняць з сябе адказнасць. На жаль, але нярэдка можна пачуць ад настаўніка і фразу кштальту «Ну як можна быць такім гультаём?» ці яшчэ горш «Як можна быць такім дурнем?». Але ж ці вінавата дзіця ў тым, што ў яго ад прыроды няма здольнасцяў да тых ці іншых навук? Не!!!

Трэба, нарэшце, зразумець, што ўсе мы — розныя. Ад прыроды розныя. У нас розныя цікавасці і магчымасці. Дык чаму мы на працягу ўсяго навучання ў школе фарміруем у многіх дзяцей комплекс «двоечніка» і тым самым адбіваем у іх жаданне вучыцца? Вось і даводзіцца ім хадзіць у школу, як на катаргу, каб атрымаць атэстат. «Тэрмін зняволення», між іншым, складае 11 гадоў!

Святлана ЛОКІС:

— Працуючы ў пачатковых класах больш як 25 гадоў, я разважала над тым, чаму ў пачатковай школе бацькі ахвотна прыходзяць на бацькоўскія сходы, а ў сярэдняй і старшай школе шэрагі бацькоў радзейшыя... Прычым на запрашэнні настаўніка завітаць у школу хутчэй адгукваюцца бацькі паспяховых дзяцей.

Мяркую, таму, што ў першыя гады вучобы дзіцяці бацькі максімальна зацікаўленыя ў тым, каб атрымаць ад настаўніка зваротную сувязь. Але што адбываецца далей? Настаўнік сістэматычна выстаўляе пэўнаму вучню нізкія і сярэднія адзнакі. Наколькі яны інфарматыўныя для бацькоў? Упэўнена, што вельмі інфарматыўныя, таму што праз адзнаку бацькі атрымліваюць ад настаўніка негатыву пра сваё дзіця. І навошта ім ісці на бацькоўскі сход, каб яшчэ раз пачуць тое, пра што яны і так ужо здагадваюцца.

А калі няма пасярэдняга, у ролі якога выступае адзнака, у дарослых узнікае патрэба асабіста даведацца аб праблемах і поспехах вучобы свайго дзіцяці ў школе. Адзнака на пэўным этапе адсякае ўзаемадзеянне бацькоў з настаўнікам.

Алена РАДЗЕВІЧ:

— У цэнтры ўсяго адукацыйнага працэсу адназначна павінен быць вучань з яго індывідуальнымі патрэбамі і магчымасцямі. А задача настаўніка — выбудаваць адукацыйную траекторыю з улікам магчымасцяў кожнага дзіцяці, падзяліцца сваёй уладай з вучнямі, прыцягнуць іх да планавання ўрока, аналізу і ацэнкі. Сучасны настаўнік не павінен заставацца маніпалястам адукацыйнага працэсу, а менавіта гэты мы сёння і назіраем. Настаўнік — ключавая фігура ў стварэнні атмасферы адкрытасці, падтрымкі і матывацыі да навучання. Актыўная ж ацэнка (АА. — Аўт.) дае зваротную сувязь, дае дзіцяці інфармацыю, якая дапамагае яму вучыцца, пераадоляваць цяжкасці...

Алена ПАЛЕЙКА:

— ...І браць адказнасць за сваё навучанне. А калі ў цябе няма адказнасці, то аб якім самастойным прыняцці рашэнняў і праектаванні ўласнага жыцця можа весціся гаворка?

Сярод ключавых кампетэнтных чалавека, на фарміраванне і развіццё якіх павінна працаваць сучасная школа, ёсць такія, як умёнае сумесна вырашаць праблемы, супрацоўнічаць у камандзе. І менавіта ад таго, наколькі мы навучымся гэта рабіць, і будзе залежаць у выніку канкурэнтаздольнасць нашага грамадства

Міхаіла КУДЗЕЙКА.

Святлана ЛОКІС.

Святлана ПАЛЯНСКАЯ.

і нашай эканомікі. Адзначым, што з 2015 года гэты кампетэнцыйны дадатковы маніторыцтва падчас правядзення міжнароднага даследавання якасці адукацыі PISA. А стратэгія актыўнага навучання якраз і стымулюе супрацоўніцтва: супрацоўніцтва настаўніка і вучня, супрацоўніцтва навучэнцаў паміж сабой, супрацоўніцтва адміністрацыі і настаўнікаў, бацькоў і настаўнікаў.

Тамара МАЦКЕВІЧ:

— Актыўная ацэнка прынцыпова пазбягае канкурэнцыі. Настаўнікі, якія яе выкарыстоўваюць, перакананыя, што кожны вучань можа дасягнуць многага, і робяць акцэнт на яго поспехах у навучанні без параўнання з іншымі вучнямі.

Святлана ПАЛЯНСКАЯ:

— Мяркую, што задача настаўніка — вучыць, а ацэньваць яго працу павінны іншыя. А ён сёння сам выступае ацэншчыкам сваёй працы. Сам навучыў — сам выставіў адзнаку. Лічу, што школьныя адзнакі не павінны заставацца ў цяперашнім выглядзе. Я таксама некалькі гадоў цікавілася, якую адзнаку атрымала ў школе мая дачка. І разважала прыкладна так: калі яна атрымала «шасцёрку», то гэты ўжо дрэнна. А потым да мяне прыйшло разуменне, што, можа быць, тая ж «шасцёрка» майму дзіцяці даецца больш складана, чым камусьці «дзявятка» ці «дзясятка». А калі дачка старалася? Я бачу, што ёй цяжка даецца руская мова. Таму заўсёды пытаюся ў настаўніцы, ці прыкладна намаганні маё дзіця? Калі яна працуе на мяккі сваіх магчымасцяў, значыць, яна малайчыня. Галоўнае, каб у дзіцяці захоўваўся стымул да вучобы і ўласнага росту...

Глядзець не толькі пад ногі

«ЗВЯЗДА»: *Ці можна назваць актыўную ацэнку рухам у бок супрацоўніцтва ў школе дарослых і дзяцей? У чым заключаецца яе сутнасць?*

Міхаіла ЗАПРУДСКІ:

— Менавіта рухам, бо чым больш мы пазнаёмся ў філасофію актыўнай ацэнкі, тым больш разумеем, што гэты найлепшы мадэль навучання, якая пабудавана на гуманістычных пачатках, на дыялогу і супрацоўніцтве. Не верце тым, хто заяўляе, што і 10, і 20 гадоў таму назад мы вучылі дзяцей менавіта так, проста не ведалі, што гэта называецца актыўнай ацэнкай. Такія заявы — жаданне сябе ўзвысіць. Асобным прыёмы і сродкі некаторымі педагогамі выкарыстоўваліся, а цэласная тэхналогія, на жаль, не прымянялася.

У чым яна заключаецца? Актыўная ацэнка — тэхналогія навучання, у межах якой вучні маюць магчымасць пастаянна бачыць і разумець свае поспехі і няўдачы (радавацца першым і ліквідаваць праблемы); авалодваць працэдурамі ацэнкі, кіраваць сваім навучаннем.

Міхаіла КУДЗЕЙКА:

— Сучасная школа адстае ў сваім развіцці ад грамадства і яго запытаў, якія ўжо даўно пайшлі наперад, патрабуючы ад адукацыі якасных зменаў у адносінах да асобы і яе ведаў, якія гарантуюць паспяховасць у жыцці. Настаўнік верыць у тое, што ён — адзіная крыніца ведаў і нясе гэтыя веды, як сцяг, патрабуючы да сваёй асобы ўвагі і павагі. Для вучня такая пазіцыя настаўніка даўно не актуальная, што прывяло да зніжэння матывацыі да навучання ў школе.

Алена РАДЗЕВІЧ:

— Кожны, хто хадзіў у пешыя паходы, ведае, як шмат залежыць ад сцэжкі. Каманістая, з каранямі, што тырчаць у розныя бакі, прымушае ўдзельнікаў паходу засяродзіць практычна ўсю сваю ўвагу толькі на тым, каб не ўпасці, не звяртаючы ўвагу на прыгажосць прыроды і змястоўныя складнікі паходу. Падобным чынам атмасфера канкурэнцыі і ўспрымання вучня як аб'екта навучання вымушае дзяцей прыкладаць намаганні, каб адпавядаць толькі знешнім фармальным аспектам навучання і ацэньвання, адцягваючы ўвагу ад унутранай матывацыі і самаразвіцця. Актыўная ж ацэнка спрыяе стварэнню ў класе асяроддзя для эфектыўнай разумовай дзейнасці і навучання. Калі настаўнік выкарыстоўвае актыўную ацэнку сістэматычна, то вучні пачынаюць разумець, як адбываецца працэс навучання, для чаго яны ходзяць у школу, з мужнасцю прымаюць свае адукацыйныя вынікі, вераць у тое, што яны могуць вучыцца лепш, актыўна супрацоўнічаюць, бяруць адказнасць за сваё навучанне.

Данута Стэрна, польскі эксперт у актыўнай ацэнцы, назвала яе новай адукацыйнай філасофіяй. Актыўная ацэнка складаецца з важных элементаў, якія дапамагаюць зрабіць працэс навучання больш дэмакратычным, скіраваным на асобу кожнага вучня. Чаму філасофія? Таму што патрабуе ад настаўніка прыняць новую ролю і адмовіцца ад стэрэатыпаў, якія склаліся ў традыцыйнай адукацыйнай мадэлі. Па-першае, настаўніку трэба прыняць ідэю, што ўсе вучні могуць вучыцца: кожны на сваім узроўні, паступова пераадоляваючы прыступку за прыступкай, пры адпаведнай падтрымцы настаўніка. А памылкі — гэта натуральны складнік навучальнага працэсу. Адна са стратэгіяў АА — вучымся на памылках. Калі педагог дае магчымасць памыляцца, істотна змяняюцца паводзіны вучня, яны смялей пачынаюць выказвацца, дзяліцца цікавымі ідэямі, задаваць пытанні, агучваць гіпотэзы.

Па-другое, настаўнік прадастаўляе вучням выбар, а выбар — гэта адказнасць. Вучань можа выбіраць: або атрымаць адзнаку за выкананую працу, або замест адзнакі — каментара